HÖGSKOLAN
Dalarna

Lärarprogrammet

Examensarbete, 15 hp

Vt 2009

Kurs: Pedagogiskt arbete III

Nationella prov

Attityder och föreställningar hos lärare och elever i år 9

Uppsatsförfattare:
Ulrica Andersson och Sofia Eriksson

Handledare:
Edmund Knutas

Sammandrag

Det nationella provet är obligatoriskt för alla i år 9 och ser lika ut för alla i hela landet. Denna enkätundersökning syftar till att studera vilka attityder och föreställningar som lärare och elever i år 9 kan ha gällande det nationella provet i svenska. Det undersöks även om provet påverkar undervisningen samt betyg och bedömning och i så fall hur. Undersökningen är utförd på två högstadieskolor. Resultatet visar att både lärare och elever överlag har en positiv attityd till det nationella provet men de påpekar tidsbristen och stressen kring provet. Det nationella provet påverkar undervisningen till viss del och kan också fungera som ett stöd för likvärdig bedömning.

Nyckelord

Attityder
Bedömning
Betyg
Likvärdighet
Nationella prov
Svenskämnet

Innehåll

1. Inledning 5

2. Syfte och frågeställningar 6

3. Metod 6

3.1 Genomförande 7

3.2 Bortfall 7

4. Bakgrund 8

4.1 Syftet med nationella prov 8

4.2 Nationellt prov i svenska, år 9 9

5. Tidigare forskning 9

5.1 Skolverket – Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning? - en statistisk analys av sambandet mellan nationella prov och slutbetyg i grundskolan, 1998 – 2006 (2007) 9

5.2 Helena Korp 10

5.3 Skolverket – Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov – en enkätstudie (2005) 11

5.4 Skolverket – Prövostenar i praktiken – Grundskolans nationella provsystem i ljuset av användares synpunkter (2004) 13

5.5 Artiklar av Birgitta Garme och Eva Östlund-Stjärnegårdh (2002) 15

6. Redovisning och analys av undersökningen 17

6.1 Lärarnas enkäter 17

6.1.1 Förberedelser 17

6.1.2 Provets påverkan 18

6.1.3 Bedömning 20

6.1.4 Betyg 21

6.1.5 Samverkan 22

6.1.6 Genus 23

6.1.7 Elevreaktioner 24

6.2 Elevernas enkäter 25

6.2.1 Förberedelser 25

6.2.2 Provets påverkan 26

6.2.3 Provets betydelse 28

6.2.4 Betyg och bedömning 29

6.2.5 Genus 31

6.2.6 Stress och motivation 32

7. Diskussion 33

8. Sammanfattning 37

9. Käll- och litteraturförteckning 38

9.1 Källor 38

9.2 Litteratur 38

9.2 Internet 38

Bilagor

1. Inledning

Det är februari månad. Klassrummet är tyst, spänningen ligger i luften. Det är ingen vanlig dag. Vid bänkarna sitter elever med vässade pennor och överfyllda godispåsar. Någonstans pyser det till, en coca cola-burk öppnas. Läraren tar fram en bunt med papper och börjar dela ut. Från bänkarna hörs pennornas rispande ljud mot papper som sakta fylls med ord. Just denna dag skriver alla Sveriges niondeklassare uppsatsdelen i nationella provet i svenska.

Liknande situationer har vi båda upplevt på olika skolor under vår lärarutbildning, dels som studenter genom den verksamhetsförlagda utbildningen men även som vikarier. De nationella proven och arbetet med dem har intresserat oss då vi har märkt av att det finns mycket diskussioner kring dem, både bland elever och bland lärare. Som blivande svensklärare i grundskolans senare år kommer vi också att möta nationella prov i vår framtida yrkesutövning. Vi har därför valt att ägna vårt examensarbete åt just nationella prov i svenska. En undersökning kring detta ämne har även efterfrågats av lärare och skolledare.

De nationella proven i år 9 är obligatoriska och syftar bl. a. till att stödja en likvärdig och rättvis bedömning samt att vara en hjälp för att se i vilken utsträckning eleverna når kunskapsmålen. Proven ser likadana ut för alla och även instruktionerna som följer med provmaterialet är desamma för alla lärare. Således bör alla elever som skriver proven förberedas på samma sätt vilket är intressant att studera om det verkligen fungerar så i praktiken. Eftersom proven ska vara lika för alla och alla ska ha samma möjligheter är det intressant att undersöka om det finns faktorer som kan påverka detta.

Vår undersökning är en enkätbaserad studie som syftar till att studera attityder och föreställningar som lärare och elever har till det nationella provet i svenska i år 9. Undersökningen syftar också till att närmare studera om attityderna och föreställningarna har någon eventuell inverkan på undervisningen och betygssättningen i ämnet svenska. Studien har utförts på två olika skolor där elever från åtta olika klasser i år 9 och sju lärare deltog.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att studera hur de nationella proven i svenska i år 9 uppfattas av lärare och elever. Dessutom studeras vilken eventuell inverkan proven kan ha på undervisningen samt betygssättning och bedömning i svenskämnet.

De frågeställningar vi vill få svar på är:

- Vilka föreställningar och attityder har lärare och elever i år 9 till de nationella proven i svenska?
- Hur beskriver lärare att de arbetar med de nationella proven i svenska?
- Hur anser eleverna att de förbereds inför de nationella proven?
- Påverkas undervisningen och bedömningen i svenska av de nationella proven och dess resultat och i så fall hur?

3. Metod

Vi har gjort en enkätbaserad undersökning gällande attityder och föreställningar till det nationella provet i svenska bland lärare och elever i år 9. De flesta enkätfrågor är ett urval ur en av Skolverkets rapporter[1], denna rapport var riktad mot gymnasiet och vår undersökning genomförs i år9. Detta gjorde att vi till viss del skrev om frågorna för att passa vår studie. En annan anledning var att Skolverkets rapport omfattade alla tre kärnämnena och vår studie är endast inriktad mot svenskämnet. Några av enkätfrågorna är helt och hållet våra egna. Endast enkätfrågorna finns som bilagor till denna uppsats av utrymmesskäl. Genom att använda oss av enkäter strävade vi efter att nå ut till fler på kortare tid på grund av undersökningens pressade tidsschema. Vi fann att enkäter var mest lämpat för att göra attitydundersökningar. Vår första tanke var att intervjua lärarna men efter önskemål från dem bestämde vi oss för att de, precis som eleverna, också skulle få enkäter. Det finns också en latent fara med intervjuer då informanterna lätt kan bli påverkade av sättet som frågorna ställs på.[2]

Resultatet av undersökningen presenteras och analyseras under rubrik 6 ”Redovisning och analys av undersökningen”. Från början använde vi stapeldiagram i resultatredovisningen men detta blev svårläst och därför ändrade vi stapeldiagrammen till tabeller vilket blev mer överskådligt. Alla frågor redovisas men vissa av elevfrågorna och lärarfrågorna berör varandra så mycket att vi har sammanställt dem i samma tabell. Ibland kompletteras också vissa av tabellerna med kommentarer från lärare och elever. I tabellerna slås resultaten från båda skolorna samman.

[1] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov – en enkätstudie.* 2005

[2] Bo Johansson och Per Olov Svedner. *Examensarbetet i lärarutbildningen – Undersökningsmetoder och språklig utformning.* Uppsala: Kunskapsföretaget. 2001:47

3.1 Genomförande

Denna undersökning är genomförd på två högstadieskolor i två mindre bruksorter. Båda skolorna ligger utanför stadskärnorna. Den ena skolan har två klasser i år 9 och den andra har sex klasser i år 9.

De deltagande lärarna är alla yrkesverksamma inom svenskämnet i år 9 och har genomfört nationellt prov under 2009, då även denna studie är utförd. Eleverna som deltar i enkätundersökningen går alla i år 9 och sammanlagt besökte vi åtta klasser. Eftersom eleverna är under 18 år behövde vi införskaffa målsmans tillstånd för att de skulle få delta i enkätundersökningen. Vi fick därför börja med att besöka skolorna och dela ut brev till eleverna att ta hem till sina föräldrar gällande detta, vilket även finns med som bilaga. Sedan fick eleverna fyra dagar på sig att ta hem breven, få dem påskrivna och därefter ta med dem till skolan igen. Vi samlade in de påskrivna breven vid nästa besök då vi också genomförde undersökningen. Själva enkätundersökningen genomfördes på skolorna under två dagar och vi var båda närvarande vid undersökningstillfällena. Eleverna fyllde i enkäterna under lektionstid och det tog dem mellan fem till femton minuter. Lärarenkäterna lämnade vi ut till berörda lärare samma dag som vi besökte skolan för att lämna ut elevernas brev. Vi samlade in lärarnas och elevernas enkäter samma dag som eleverna genomförde dem. Lärarna fick flera dagar på sig att fylla i sina enkäter då de bestod av fler frågor än elevernas och att vi vet att lärarna ofta har ett pressat tidsschema. Till vår stora glädje visade både lärare och ledning ett oerhört stort intresse för vår undersökning.

3.2 Bortfall

Av de 171 elever som fick följebrev deltog endast 60 elever i enkätundersökningen. Det är ett stort bortfall men vi tror ändå att resultatet är representativt för just dessa skolor. Bortfallet bland eleverna kan bero på frånvaro pga. sjukdom eller ledighet. Det kan också vara så att ointresse till att delta i enkätundersökningen har spelat in. Ett fåtal elever valde medvetet att inte delta i undersökningen. Metoden, att lämna ut följebrev, som vi valde för att nå målsmännen har eventuellt bidragit till detta bortfall eftersom det är lätt att glömma att ta med lappar fram och tillbaka från skolan. De få dagarna vi gav eleverna att ta med de påskrivna breven tillbaka till skolan kan också ha bidragit till ett stort bortfall. Kanske behöver elever i år 9 längre tid på sig att komma ihåg att returnera lappar av detta slag och kanske var det naivt av oss att tro att de skulle komma ihåg att ta med lapparna tillbaka om de fick lite tidspress på sig. Att de fick så få dagar på sig berodde även på att det var påsklov veckan innan och att vi redan då tappat tid för att göra vår undersökning på skolorna. Av lärarna har endast en fallit bort och en möjlig orsak till det kan vara tidsbrist.

4. Bakgrund

Här nedan presenteras de nationella proven i grundskolan och därefter följer en kort redovisning av det nationella provet i svenska.

4.1 Syftet med nationella prov

I enighet med skolverkets förordningar genomförs varje år obligatoriska nationella prov i år 9, samt frivilliga prov i år 3 och år 5. Proven i år 9 utförs i kärnämnena svenska, matematik samt engelska och från och med år 2009 även i ämnena biologi, fysik och kemi.[3] Enligt Skolverket är syftet med de nationella proven att ge lärarna stöd vid bedömningen om eleverna nått målen. Det nationella provet skall också pröva elevens förmåga inom ämnet och visa på elevens starka och svaga sidor, elever som behöver stöd och hjälp att nå målen skall tidigt fångas upp. Provresultatet och slutbetyget är inte nödvändigtvis detsamma, provresultatet är en del av betygsunderlaget och fungerar som en hjälp vid lärarens totala bedömning. Proven konstrueras av institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet.[4]

Enligt Skolverket skall de nationella proven syfta till att:

- bidra till ökad måluppfyllelse för eleverna
- förtydliga målen och visa på elevers starka och svaga sidor
- konkretisera kursmål och betygskriterier
- stödja en likvärdig och rättvis bedömning och betygssättning
- ge underlag för en analys av i vilken utsträckning kunskapsmålen nås på skolnivå, på huvudmannanivå och på nationell nivå[5]

Som synes är inte nationella provens främsta syfte att mäta elevens kunskaper likt ett examensprov. Däremot skall nationella prov främja likvärdighet i bedömning och betygssättning samt förtydliga styrdokumentens mål och fungera som ett stöd i att se hur väl målen uppnås. Ämnesproven tillsammans med lärarens fortlöpande dokumentation av elevens prestationer ligger till grund för bedömningen av hur väl varje elev har nått målen under skolåret. Elevresultaten i det nationella provet i svenska indikerar om eleven uppnår målen i kursplanen. Kursplanen innefattar ämnets syfte, roll, karaktär, uppbyggnad, bedömning i ämnet samt mål att sträva mot och mål att uppnå. Det nationella provet i svenska utgår från kursplanens mål att uppnå och de är en markering att minst hit skall alla elever nå.[6] I grundskoleförordningen 7 kap. 10§ står följande om nationella prov: ”Ämnesprov i svenska, engelska och matematik skall användas i slutet av årskurs 9 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling och som stöd för betygssättning”.[7]

Bedömningen av de olika delarna i det nationella provet gäller bland annat hur långt eleverna kommit i sin språkliga utveckling, i sin litterära medvetenhet och hur väl de uppnått målen i kursplanen. De olika delarna i provet bedöms och vägs samman till ett provbetyg. Minst två av de tre delproven måste vara godkända för att eleven skall anses ha nått målen. I bedömningsanvisningarna som Skolverket skickar ut med provet finns anvisningar och exempel för bedömning av provdelarna, samt hur elevresultaten skall räknas ut och slås ihop till ett provbetyg. Det medföljer även betygskriterier för varje delprov.[8]

---

[3] Skolverkets hemsida http://www.skolverket.se/sb/d/261 Hämtat 2009-05-20
[4] Skolverket. *Lärarinformation Nattliv. Ämnesprov Svenska/Svenska som andraspråk, årskurs 9*. 2009

[5] Skolverkets hemsida http://www.skolverket.se/sb/d/261 Hämtat 2009-05-20
[6] Kursplan i svenska. http://www.skolverket.se/sb/d/618. Hämtat 2009-05-20
[7] Grundskoleförordningen kap. 7 § 10
[8] *Lärarinformation Nattliv. Ämnesprov i svenska/ svenska som andraspråk, årskurs 9*. Skolverket. 2009

4.2 Nationellt prov i svenska, år 9

Det nationella provet i ämnet svenska i år 9 består av tre delar; läsförståelse, uppsats och en muntlig del. Provet kretsar varje år kring ett övergripande tema och ett tiotal texter av olika genrer och svårighetsgrad finns samlade i ett häfte. Detta häfte används vid två av provets delar, läsförståelsen och uppsatsen. Som förberedelse inför provet skall läraren gå igenom texthäftet med eleverna i 120 minuter men hur detta genomförs i praktiken varierar från skola till skola. Läsförståelsen och uppsatsen är förlagda till samma datum, provtider och klockslag för hela landet. 2009 var tiden för läsförståelsen 80 minuter och genomfördes den 3:e februari. För uppsatsen hade eleverna 160 minuter på sig och den ägde rum den 5:e februari. Den muntliga delen däremot, kan genomföras när som helst från och med att materialet finns på skolorna. Det finns inga strikta angivelser för förberedelser och genomförande gällande det muntliga delprovet, i instruktionen finns endast några förslag på hur genomförandet kan gå till, t. ex. kan läraren låta några elevpar lyssna till texten i ett grupprum och sedan välja ut ett av paren som får presentera avsnittet för resten av klassen.[9]

5. Tidigare forskning

Här nedan redovisas viss tidigare forskning om nationella proven som vi kommer att referera till i vår analys och diskussion. Anmärkningsvärt är dock att det finns en hel del tidigare forskning om nationella proven i år 5 och på gymnasiet men alltför lite forskning om proven i år 9.

5.1Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning? (2007)

Skolverkets rapport syftar till att analysera vissa aspekter av likvärdig bedömning utifrån en statistisk analys av relationen mellan provbetyg och slutbetyg. I hela landet får åtta av tio elever samma slutbetyg som provbetyg.[10] I de fall där slutbetyget förändras efter provresultat är det vanligare att betyget höjs än sänks. Vid en höjning är det vanligast att man höjer slutbetyget till Godkänd (G) än att man höjer till ett högre betyg.[11] Det nationella provet är dock inget examensprov varför det är helt naturligt att provbetyg och slutbetyg inte överensstämmer.[12] Det kan finnas naturliga förklaringar till att enskilda skolor visar stora avvikelser vid betygssättningen, till exempel att man sätter in stödinsatser efter provens genomförande, att lärare har svårt att underkänna elever eller att lärare sätter betyg på grunder som inte finns. Men den mest betydelsefulla förklaringen är att lärare på olika skolor tolkar mål och betygskriterier på skilda sätt. Detta ligger inom ramarna för betygssystemet men hotar den likvärdiga bedömningen och kan även få konsekvenser då elever konkurrerar om platser till gymnasiet och för att överhuvudtaget bli behöriga dit.[13] Det kan också vara så att en elev vid ett enstaka mättillfälle underpresterar, överpresterar eller till och med presterar på den nivå som förväntas av eleven i förhållande till sin verkliga prestationsnivå. Skolverket poängterar att det heller inte finns några riktlinjer från staten gällande hur nära slutbetyget skall ligga provbetyget.[14]

Rapporten pekar också på att den stora variation som finns mellan skolor gällande hur de avviker mellan slutbetyg och provbetyg inte har förändrats över tid. Likvärdheten i betygssättningen tycks varken ha förbättrats eller försämrats sedan det nya betygssystemet infördes 1998.[15] I rapporten betonas att det är väldigt viktigt att en diskussion kring betygsfrågor förs mellan lärare på samma

---

[9] *Lärarinformation Nattliv. Ämnesprov i svenska/svenska som andraspråk, årskurs 9*. Skolverket. 2009

[10] Skolverket. *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning? – en statistisk analys av sambandet mellan nationella prov och slutbetyg i grundskolan, 1998 – 2006*. 2007: 6

[11] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 25

[12] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 6

[13] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 6 - 7

[14] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 11

[15] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 7

skola och även på andra skolor för att främja en enhetlig syn i betygsfrågor. Rektor har ett stort ansvar att följa upp, analysera och diskutera detta med lärarna för att öka samsynen på betygssättning och bedömning. Det är en skyldighet för skola och huvudman att sträva efter likvärdighet och rättvisa gällande betyg och bedömning. På nationell nivå ligger ansvaret hos staten som skulle kunna förbättra styrdokumenten så att tolkningsutrymmet minskar.[16]

5.2 Lika chanser på gymnasiet? (2006)

Helena Korp har doktorerat i pedagogik vid Malmö högskola och hennes avhandling *Lika chanser på gymnasiet? En studie om betyg, nationella prov och social reproduktion* är en av tre delstudier i ett skolverksprojekt.[17] Studien har som syfte att belysa nationella provets användning och komplikationer som stöd för en likvärdig betygssättning och i vilken mån proven förmår stödja en likvärdig betygssättning på gymnasiet. Korp har 2004 gjort en intervjubaserad undersökning bland elever och lärare på större och mindre gymnasieskolor om de nationella proven i de obligatoriska kärnämnena. Det som bl.a. problematiseras är rättvisa och likvärdighet ur ett instrumentellt perspektiv.[18]

Korp skriver att det för Skolverket varit ett prioriterat mål att justera svagheter som riskerar att hota likvärdighet i utbildningssystemet. För att öka likvärdigheten menar Skolverket att nationella provets betydelse i betygssättning ska öka samt att tydligare betygskriterier måste till. Vidare beskrivs att en av skolverkets huvuduppgifter är utvärdering och uppföljning. Insamling av de nationella provens resultat är ett verktyg för detta. Det varierar också på skolorna hur man samverkar vid bedömning av nationella proven.[19]

Vidare presentar Korp resultatet av de två norska författarna Tobiassen och Thomassens undersökning där de påvisar att proven har hög kvalitet utifrån de validitets- och mätningstekniska kriterier som är rimliga att ställa på nationella prov. De framhåller även att proven i svenska konstrueras av Uppsala universitet, alltså med vetenskaplig expertis och utifrån internationella ramverk. Proven är dessutom noggrant utformade, välgjorda och relevant kopplade till kursplanens mål. Dock är Tobiassen och Thomassen kritiska till att hanteringen av nationella proven brister på skolorna, vilket leder till att resultaten inte blir likvärdiga.[20]

Korp skriver att Skolverkets kvalitetsgranskning av betygen drog slutsatsen att handhavandet av de nationella proven och betygssättningsprocessen, snarare än nationella proven i sig var problematisk ur likvärdighetssynpunkt. Denna granskning visade också att samverkan kring betygssättning nästan var bristfällig. I en annan studie som Skolverket genomfört visar det sig att lärare tycker att mål och kriterier är tydliga och anser sig förstå dem.[21] Detta innebär dock inte att de stödjer en likvärdig betygssättning. De nationella proven skall inte styra betygssättningen, det skall endast vara vägledande. En styrande funktion skulle vara oförenlig med målen i styrdokumenten, det är överhuvudtaget vanskligt att bedöma en elevs kunskap på ett enda prov menar Korp.[22]

Korp framhåller att det finns en variation i kursbetyg på gymnasiet och de nationella provens resultat. Att många får ett annat kursbetyg menar hon inte är anmärkningsvärt då det nationella provet inte är ett examensprov utan ett av många underlag för att ge en allsidig bild av elevens

---

[16] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 7
[17] Högskolan väst, http://www.hv.se/extra/faq/?module_instance=1&id=209&action=question_show Hämtat 2009-06-09
[18] Helena Korp, *Lika chanser på gymnasiet? – En studie om betyg, nationella prov och social reproduktion.* Malmö: Holmbergs i Malmö, 2006:9 - 11
[19] Korp, 2006: 9-11
[20] Korp, 2006: 81
[21] Här hänvisar Korp till Skolverkets studie *Det nationella provsystemet i den målstyrda skolan – Omfattning, användning och dilemman.* Stockholm: Fritez, 2004
[22] Korp, 2006: 79

kunskaper i ämnet. I svenska B på gymnasiet fick 15% av eleverna högre betyg i kursen än på nationella provet (vårterminen 2001) men detta skiljer sig mellan olika skolor. De mönster man kan se i variation gällande provbetyg och kursbetyg indikerar att nationella proven inte riktigt förmår att svara upp mot syftet att stödja en likvärdig betygssättning. Förklaringar till detta menar Korp kan sökas i proven i sig, i hur de används eller i det system där nationella prov pågår.[23]

Korps undersökning visar att lärarna i stort använder tre olika sätt att anpassa kursen till nationella proven. Några menar att inga särskilda anpassningar är nödvändiga då nationella proven är grundade på kursplanen. Andra anser att nationella proven blir en norm för hur man ska tolka kursplanen där målen är så otydliga. Man lägger då stor vikt vid sådant som mäts i proven, t. ex att sammanfatta och analysera texter. Några lärare tycker att inga speciella anpassningar behövs eftersom nationella prov inte ska ses som ett styrmedel utan som ett av många hjälpmedel för att värdera kunskap, nationella prov väger ej tyngre än annat material.[24] Dock anser lärarna att eleverna gör vissa saker som är avsedda att förbereda dem för proven, t. ex ger man råd om uppsatsskrivning, arbetar med tidigare prov och bedömda elevexempel[25].

Lärarna i undersökningen är överens om att nationella prov passar bäst för elever inom de studieförberedande programmen och att proven speglar en svensk bildningskultur. Proven är således inte neutrala i förhållande till elevers olika bakgrund. Många lärare och en del elever, särskilt flickor, är ändå positiva till urvalet av texter i det tillhörande texthäftet.[26]

För att få en likvärdig bedömning av nationella prov är det enligt Korp också viktigt att bedömningsanvisningarna tolkas lika av alla, oavsett skola och program. Bedömningsanvisningarna bör således vara entydiga, lättfattliga, praktiska samt att lärarna måste föra en diskussion med varandra. Kritik mot bedömningsanvisningarna är just att de är alltför vaga och att lärarna vill ha fler bedömda elevexempel att utgå ifrån. Även flera olika texter som har fått samma betyg efterfrågas eftersom det är gränsfallen som är svårast att bedöma. Skilda uppfattningar råder mellan lärarna om anvisningarna verkligen är tillräckliga för rättvisa och riktiga bedömningar. Det är även väldigt olika på hur man samverkar på skolorna vid bedömningen av nationella prov vilket Korp påvisar i sin undersökning.[27]

5.3 Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov (2005)

Skolverkets rapport *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* redovisar resultatet från ett projekt om hur det nationella provsystemet fungerar i gymnasieskolan. Studien genomfördes 2004 och innefattar tre delstudier, två baseras på intervjuer och en på enkäter. Det är resultatet från enkäterna som presenteras i denna rapport, *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*. Enkäternas övergripande syfte gällde likvärdighet i förhållande till de nationella proven. Studien omfattar nationella prov i alla tre kärnämnena och både yrkes- och studieinriktade program. Både elever och lärare har deltagit.[28]

Denna rapport visar att det nationella provet påverkar arbetet i gymnasieskolan på olika sätt och lärarna anser främst att provet i deras kurs påverkar planeringen under läsåret, kursinnehållet och arbetssättet de väljer. Även gällande frågan om provet är *för* styrande är det inom svenska B man finner flest svarande. Det är speciellt lärare i kursen svenska B som tycker att provet påverkar deras undervisning på dessa olika sätt. Få lärare svarade att provet påverkar val av läromedel en-

[23] Korp, 2006: 80 - 81
[24] Korp, 2006: 174
[25] Korp, 2006: 175
[26] Korp, 2006: 177 - 178
[27] Korp, 2006: 200 - 203
[28] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 5-7

ligt Skolverkets undersökning. Enligt de tillfrågade lärarna är det vanligast att informera eleverna om bedömning inför de nationella proven. Skolverkets undersökning visar också att det är vanligast i svenska B att förbereda eleverna på särskilda sätt inför det nationella provet och då genom att ta upp förväntat provinnehåll i undervisningen samt informera om bedömningen. Det är vanligast i kursen matematik A att lärarna anpassar sina egna prov efter det nationella provet. I undersökningen som Skolverket gjort påvisas också att lärarna upplever att de nationella proven har vissa negativa sidor, bland annat att provet är krångligt att hantera. Många menar även att provet är för tidskrävande och de flesta som anser detta är lärare i svenska B.[29]

Skolverket har i sin undersökning även ställt frågor gällande bedömning, både till lärare och till elever. Resultaten visar att majoriteten av lärarna anser att det nationella provet tillsammans med det medföljande lärarmaterialet fungerar vägledande för bedömning och betygssättning. Dock visar Skolverkets enkätundersökning att mindre än hälften av eleverna upplevde att de verkligen fick visa sina kunskaper på ett bra sätt på det nationella provet. Det är vanligare att elever i svenska B inte upplever att de fick visa sina kunskaper på provet och att de provets uppgifter bara visar en del av vad de kan. Många elever i allmänhet är osäkra på att olika lärare bedömer provet på samma sätt och att provet innebär en likvärdig bedömning. Det är flest elever i svenska B som saknar tilltro till att nationella prov bidrar till rättvisa betyg på den egna skolan och mellan olika skolor.[30] Majoriteten av lärarna uppger dock att det är vanligt att provresultaten överensstämmer med deras egen bedömning av eleverna. Om en elevs provresultat skiljer sig från lärarens preliminära betyg är det mer troligt att lärarna höjer betyget efter ett bättre provresultat än sänker betyget efter ett sämre resultat. Det är vanligare att elever får ett högre slutbetyg än provbetyg i svenska B.[31]

Undersökningen som Skolverket har genomfört visar att det är en stor andel lärare inom matematik A och engelska A som anser att det nationella provet är viktigare än andra prov. För lärare i svenska B är det mer vanligt att man ser det nationella provet som ungefär lika viktigt jämfört med andra prov och även andra bedömningsgrunder. Många elever tror dock att deras lärare ser det nationella provet som viktigare än andra prov och uppgifter.[32] Bland eleverna i Skolverkets undersökning tycker ungefär hälften att det är viktigare att det går bra på det nationella provet jämfört med andra prov och att de var mer nervösa inför det provet. De tyckte också att det nationella provet var svårare än andra prov och några av dem ansåg att provet tog upp sådant som de inte kände igen eller var av annat slag än den ordinarie undervisningen. Det är också omkring hälften av eleverna som tycker att det kändes meningsfullt att göra provet, något färre i svenska B.[33]

Skolverket har också undersökt hur man samverkar på skolorna om de nationella proven och fann då att det är vanligast att diskutera själva genomförandet i svenska B och matematik A. I svenska B är det också vanligt att man rättar varandras prov. Gemensamma bedömningsseminarier förekommer inom alla tre kärnämnena men det är mycket ovanligt att provresultaten diskuteras med rektor eller skolledning. Även att samarbeta med andra skolor om de nationella proven är ovanligt.[34]

I undersökningen har man diskuterat om nationella prov passar bättre för vissa elevgrupper och resultatet visar att många lärare tycker att provet passar bättre inom studieförberedande program än på yrkesförberedande program. Större delen av lärarna anser inte att provet slår olika för pojkar och flickor, dock svarar många att de inte vet. Lärare i svenska B anser oftare att provet är till

[29] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 8-11
[30] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 12-16
[31] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 19
[32] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 17-18
[33] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 31-33
[34] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 22

flickornas fördel. De flesta eleverna anser inte att det är någon skillnad mellan pojkar och flickor.[35]

Både lärarna och eleverna i Skolverkets undersökning fick frågor som gällde stress och motivation inför provet och svaren påvisar att majoriteten av lärarna anser att de flesta eleverna i deras klass är motiverade att göra sitt bästa på provet, samtidigt anser en fjärdedel av lärarna att majoriteten av eleverna är stressade inför provet. Stressen upplevs vara högst bland eleverna inom svenska B samt inom yrkesförberedande program. Det är inom svenska B som lärarna tror att stressen är för hög för eleverna. Det är också eleverna i svenska B som själva säger sig vara minst motiverade och mest stressade. Den vanligaste elevreaktionen som lärarna uppger sig möta är dock positiva överraskningar av provresultaten och då främst från elever i engelska A. I svenska B är den vanligaste reaktionen missnöje över provens innehåll.[36]

Skolverket framhåller i sin undersökning att majoriteten av lärarna anser att de nationella proven uppfyller sina syften men främst syftet som gäller likvärdig och rättvis bedömning samt syftet som stöd i att se om eleverna uppfyller målen. Mest negativa är lärarna i svenska B. De flesta lärarna tycker också att proven väl överensstämmer med programmålen, kursplanen och betygskriterierna. Eleverna fick frågan om de anser att provet har hjälpt dem att se vad de kan och vad de behöver jobba mer med och resultaten visar att majoriteten instämmer till viss del. Även här var eleverna i svenska B mest negativa. Eleverna i svenska B menar också att provet i låg grad tog upp viktiga saker i kursen och att provet i låg grad innehåller saker som stämmer med vad de har lärt sig hittills. En stor del av eleverna i Skolverkets undersökning tror dock att lärarna har stor hjälp av de nationella proven vid bedömningen.[37]

Resultatet från Skolverkets lärarenkäter visar att större delen vill att de nationella proven skall fortsätta vara obligatoriska och att proven bör genomföras varje vårtermin. Många lärare tycker inte heller att skolans uppdrag skulle fungera lika bra utan nationella prov och proven ges stor betydelse. Även eleverna är i huvudsak positiva till att det finns nationella prov, elever på studieinriktade program är något mer positiva.[38]

Avslutningsvis konstaterar Skolverket att nationella prov har ett starkt stöd hos lärarna i gymnasieskolan. Dock kan Skolverket dra slutsatsen att många elever inte bara ser proven som positiva utan många saknar förtroende för att proven bidrar till likvärdig och rättvis bedömning och att de samtidigt tror att proven är viktigare än andra bedömningsgrunder för läraren. För att proven på ett bättre sätt skall främja likvärdighet är det viktigt att man ökar samverkan kring proven mellan kollegor, andra skolor och även med rektor/skolledning.[39]

5.4 Prövostenar i praktiken (2004)

Den här rapporten från Skolverket granskar hur det nationella provsystemet upplevs av dess användare och hur proven används och värderas. Detta undersöks eftersom nationella prov inte alls har fått samma uppmärksamhet som betyg och för att betyg och prov hänger samman trots att vissa skillnader finns. Rapporten fokuserar på olika områden av provets syften och huruvida det uppfyller dem. Ett syfte är att provet ska bidra till en likvärdig och rättvis bedömning.[40] Skolverkets undersökning visar att användarna inte tycker att detta är provsystemets starkaste sida men att det är dess viktigaste uppgift. Provförberedelserna kan vara en faktor som påverkar likvärdig-

[35] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 22-25
[36] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 28-30
[37] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 35-38
[38] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 39-42
[39] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationellaprov*, 2005: 47
[40] *Prövostenar i praktiken – Grundskolans nationella provsystem i ljuset av användares synpunkter.* Skolverket. 2004:8

heten och eleverna har i undersökningen kommenterat att det är bra att man inte kan förbereda sig inför det nationella provet för att man får visa vad man kan och att det inte blir mer stress när man inte kan plugga innan. Proven påverkar också undervisningsplaneringen och tiden närmast provet kretsar kring att repetera samt att arbeta med tidigare utgivet provmaterial.[41]

Skolverket poängterar i rapporten att bedömningsanvisningar bör främja en likvärdig bedömning. Deras undersökning visar dock att lärare ofta verkligen vill att eleverna ska bli godkända och rättar med hjärtat samt tolkar elevernas svar i förhållande till betygskriterierna och anvisningarna.[42] Undersökningen visar också att provet ofta höjer ett betyg men sällan sänker det. Ett positivt resultat får ofta läraren att avgöra en planerad höjning av betyget. En omständighet som visar att det nationella provet kanske inte påverkar lika mycket som det kan verka är att lärare tenderar att vara lite återhållsamma med höga betyg före det nationella provet.[43] Det framkommer också i Skolverkets rapport att man inte enbart gör eleverna en tjänst genom att godkänna dem utan en speciallärare menar att då kan eleven gå miste om stödinsatser som den behöver senare.[44] Prov kallas ibland instrument och ofta harmonierar instrumenten med användaren och ger ungefär samma helhetsbild av eleven. Det kan då vara svårt att se om läraren sätter betygen efter vad provresultaten visar eller om proven endast är ett vägledande hjälpmedel bland andra.[45]

I Skolverkets undersökning ställdes frågan om de nationella proven tydliggör kraven i ämnet och många lärare har då svarat att så är fallet, samt att lärarmaterialet som hör till proven är ett bra stöd i att bedöma elevens kunskapsnivå. Ibland framkommer det att proven skulle vara skenbart svåra och många lärare har då upplevt att man i bedömningsanvisningarna kan se att kraven är ganska humana och att man genom att omtala det kan lugna eleverna inför proven.[46] Skolverkets lärarenkät har visat att många anser att proven hjälper till att se hittills dolda brister hos eleverna men även att det kan leda till positiva upptäckter och då främst i de muntliga proven. Några lärare anser dock att sådana kunskaper om eleverna kommer relativt sent då provet sker i år 9 och att man då förlorar möjligheten att hjälpa elever med svårigheter.[47]

Skolverkets rapport visar att det överlag verkar som om användarna av nationella prov har en positiv inställning till proven och menar att de inte enbart är ett hjälpmedel vid bedömning och betygssättning utan de pedagogiska kvaliteterna kommenteras i positiva ordalag. En del lärare anser att proven förtydligar innehållet i styrdokumenten och vissa anser att de medverkar till att förnya undervisningen när man kan använda tidigare utgivet material. Den positiva bilden av hur det nationella provet kan förvisso ifrågasättas och tolkas som att staten tolererar stora variationer i tillämpningar så att användarna får handla efter eget tycke i hög grad.[48]

Majoriteten av de tillfrågade lärarna i Skolverkets enkätundersökning anser att större delen av eleverna verkligen är motiverade att göra sitt bästa på de nationella proven men anser samtidigt att elevmajoriteten även uppvisar stress och ängslan inför proven. Klart är således att eleverna tar proven på stort allvar och dessutom att spänningen är något högre i år 9 jämfört med år 5. Elevenkäterna visade att vissa elever känner stress i samband med proven eftersom lärarna driver på dem. De nationella proven verkar vara ett trevligt spänningsmoment för både lärare och elever då de innebär utmaningar för alla, dock är proven både en källa till stimulans och till stress.[49]

---

41 *Prövostenar i praktiken*, 2004: 33-35
42 *Prövostenar i praktiken*, 2004: 42-43
43 *Prövostenar i praktiken*, 2004: 44-45
44 *Prövostenar i praktiken*, 2004: 46
45 *Prövostenar i praktiken*, 2004: 47
46 *Prövostenar i praktiken*, 2004: 51
47 *Prövostenar i praktiken*, 2004:59
48 *Prövostenar i praktiken*, 2004:67-68
49 *Prövostenar i praktiken*, 2004: 74

I Skolverkets undersökning visade det sig att eleverna blir mest stimulerade av det muntliga provet och en gruppintervju framkom det också att de tycker delprovet är roligt att genomföra.[50] Ramarna kring just detta delprov är också relativt vida vilket också gör att användningssättet varierar. Ofta kommenteras dessa prov positivt i undersökningen och kritiken som framkommer gäller att villkoren inte blir likvärdiga, att det är tidskrävande samt att bedömningen blir subjektiv.[51] Skolverket vill framhålla att ett muntligt prov med brister bidrar trots allt ändå till bedömningen till skillnad mot det omvända, alltså inget muntligt prov alls. Friheten i genomförandet av det muntliga provet stimulerar också lärarens kreativitet och kan i förlängningen även bidra till att lärarens undervisning utvecklas.[52]

Skolverkets enkätmaterial har visat att lärare och rektorer i stort ställer sig bakom det nuvarande systemet med nationella prov i de tre kärnämnena; svenska, matematik och engelska. Många anser att det bör vara så eftersom dessa ämnen är viktiga, vilket också behörighetskraven till gymnasiet visar.[53] Ungefär 75 % av de tillfrågade lärarna och rektorerna anser också att proven bör fortsätta att vara obligatoriska i år 9. En stor del menar trots det att proven faktiskt är umbärliga och att skolans uppdrag skulle fungera lika bra utan proven. Mer än hälften av rektorerna och lärarna i år 9 är eniga om att proven bör återkomma varje vårtermin därför att man annars tappar stabiliteten och provens syfte uppfylls inte.[54]

Resultaten i Skolverkets undersökning visar att i jämförelse med andra prov anser eleverna att de nationella proven tar upp sådant man lärt sig under hela grundskoletiden och att dessa prov ofta är svårare.[55] Dagens nationella prov lägger också stor vikt vid dialoga kunskaper som att lyssna/tala och att föra skriftliga resonemang med en konkret mottagare. I svenskans muntliga provdel är det också viktigt vad eleverna säger eftersom de ska komma med reflekterande svar. [56] Det nationella provet prövar således kunskaper som är långsiktiga, vardags- och arbetslivsrelevanta, lustbetonade, utmanande samt djupgående.[57]

5.5 Artiklar av Birgitta Garme och Eva Östlund-Stjärnegårdh (2002)

I det följande presenteras två artiklar. Den ena är skriven av Birgitta Garme som är universitetslektor i svenska vid Uppsala universitet. Garme leder även projektet ”Nationella proven i svenska och svenska som andraspråk”.[58] Den andra artikeln är skriven av Eva Östlund-Stjärnegårdh som är projektledare i Gruppen för nationella prov i svenska och svenska som andraspråk vid Uppsala universitet.[59]

I artikeln *Skolan, språket och de nationella proven* skriver Birgitta Garme att skolan har blivit friare sedan staten lämnade över ansvaret till kommunerna Statens styrmedel har blivit mer övergripande och likvärdighet och valfrihet är centrala begrepp.[60] Utbildningen skall vara likvärdig för alla men inte nödvändigtvis likadan för alla då man kan nå målen via olika vägar. Ett nationellt provsystem kan fungera som en garanti för likvärdighet i utbildningen och som ett stöd vid bedöm-

[50] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 67
[51] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 86-87
[52] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 95-96
[53] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 102
[54] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 107-108
[55] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 111
[56] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 113 - 115
[57] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 127
[58] Birgitta Garme (red). *Språk på väg.* Uppsala: Hallgren & Fallgren, 2002
[59] Uppsala universitet. http://www.nordiska.uu.se/natprov/personal. Hämtat 2009-06-2009
[60] Birgitta Garme, ”Skolan, språket och de nationella proven” i *Språk på väg – Om elevers och skolans möjligheter,* Birgitta Garme, (red). Uppsala: Hallgren & Fallgren, 2002:9

ning.[61] Garme framhåller också att det nationella provsystemet innehåller två delar, en som är integrerad i undervisningen och en mer provbetingad del. Detta visar på ett flexibelt provtänkande som är öppet för variation och som kan bidra till att undervisningen utvecklas.[62]

Vidare skriver Garme att likvärdighet inte är beroende av vilket betygssystem som används därför att vägledningen för bedömningen grundar sig på hur väl ett utfört elevarbete uppfyller kraven i kursplanerna. För detta krävs det välarbetade kriterier men de fungerar enbart om det råder stor enighet om vad kvalitet är på varje betygsnivå.[63] Inget betygssystem kan dock åstadkomma total likvärdighet i men med flera bedömare och en pågående diskussion ökar säkerheten i bedömningen.[64] Garme poängterar att de bedömningsanvisningar som följer med de nationella proven måste utformas noga för att kunna vara ett verkligt stöd för läraren och även att en diskussion kring bedömning är viktig att föra i skolorna med eleverna.[65]

Gällande de nationella provens muntliga del skriver Garme att den skall integreras i undervisningen och därmed vara utsträckt över tid öppnar möjligheter. Syftet med detta är att pröva förmågor som de skriftliga delproven inte gör. Uppläggningen kring det muntliga provet har, enligt Garme, varit uppskattat ända från första utprovningen om man bortser från att viss tidsbrist har försvårat lärarnas arbete ibland. Särskilt elevernas kreativitet och uppslagsrikedom har framkommit. Garme menar att dagens stora intresse för retorik kan ha bidragit till en positiv syn på den muntliga delen.[66]

I artikeln diskuterar Garme om central rättning av nationella prov kan passa i Sverige och påpekar att det förekommer i många andra länder. Argument för att inte ha central rättning är enligt Garme att man tappar återföringen till eleverna och sin egen undervisning. Även möjligheten att diskutera resultaten med eleverna och föräldrarna uteblir. Garme menar också att lärarna i Sverige förväntas ha den kompetens som krävs för bedömningsarbete.[67]

Eva Östlund – Stjärnegårdhs artikel *Hur lärare bedömer* kretsar kring bedömning av olika elevtexter och undersökningsmaterialet är arkiverade elevtexter från de nationella proven 1997. Östlund – Stjärnegårdh diskuterar om bedömning bara är ett tyckande från läraren eller om det finns klara riktlinjer. De nationella proven framhålls som ett stöd för bedömningen av elevtexter.[68] Det är ingen lätt sak att sätta betyg men gymnasielärare, som deltagit i Östlund – Stjärnegårdhs undersökning, är överens om vissa kriterier som är viktiga vid bedömningen. Vid all bedömning finns dock risken att lärare arbetar med en helt egen skala.[69] Helhetsbedömningen är viktig då det gäller att skilja mellan betygen icke godkänd (IG) och godkänd (G) och omfattar då hur väl eleven följt instruktionen och om innehållet är väsentligt för uppgiften. Även om språket är tydligt ingår i helheten. Bedömningen av de nationella proven går till på samma sätt och kriterier för det finns i bedömningsanvisningarna som hör till.[70] Östlund – Stjärnegårdh menar att oavsett vilken uppgift eleven löser så kan helhetsbedömningen formuleras så att uppgiften skall vara löst på ett sådant sätt att texten fungerar någorlunda i det tänkta sammanhanget.[71] Något som däremot inte ses

[61] Garme, 2002:10
[62] Garme, 2002:11
[63] Garme 2002:12
[64] Garme, 2002:13
[65] Garme, 2002: 14-15
[66] Garme 2002:15
[67] Garme 2002:18
[68] Eva Östlund – Stjärnegårdh, ”Hur lärare bedömer”, i *Språk på väg – Om elevers språk och skolans möjligheter.* Birgitta Garme, (red).Uppsala: Hallgren & Fallgren, 2002:52
[69] Östlund – Stjärnegårdh, 2002:52-53
[70] Östlund – Stjärnegårdh, 2002:54
[71] Östlund – Stjärnegårdh, 2002:61

som ett viktigt kriterium vid helhetsbedömningen är stavningen och ofta uppvisar inte IG- och G-texter några skillnader i stavfelsfrekvens.[72]

6. Redovisning och analys av undersökningen

Vår enkätbaserade undersökning har genomförts på två högstadieskolor. Sammanlagt tillfrågades 171 elever i år 9 men endast 60 elever deltog. Av de undervisande svensklärarna på skolorna tillfrågades åtta varav sju lärare har svarat. Här nedan redovisas resultatet av enkätundersökningarna, valda frågor redovisas med tabeller medan andra enbart diskuteras. Frågorna är i vissa fall även sammanslagna i samma tabell då de berör varandra.

6.1 Lärarnas enkäter

Den enkät som lärarna fick bestod av kryssfrågor där de kunde välja ett eller flera alternativ. Vid vissa frågor gavs möjlighet att skriva egna kommentarer.[73]

6.1.1 Förberedelser

Enkätundersökningen visar att de tillfrågade lärarna i hög grad är överens om att det nationella provet påverkar undervisningen på flera olika sätt. Planeringen under året, val av arbetssätt samt kursinnehåll påverkas i ganska hög grad enligt lärarna. På frågan om i vilken grad de tillfrågade lärarna väljer läromedel och utformar sina egna prov skiljer sig svaren åt mellan dem. Lärarna fick också frågan om hur de förbereder sina elever särskilt inför de nationella proven och har då kryssat i flera olika alternativ, se tabell 1.

Tabell 1. Enkätfråga 2. På vilket sätt förbereder du dina elever särskilt inför de nationella proven?

Svarsalternativ	Antal svar
Tar upp kursinnehåll som tros komma med på provet	3
Arbetar med liknande uppgifter	6
Informerar om bedömning	5
Inte alls	0
Eget alternativ	1
Totalt	**15**

Källa: 7 lärarenkäter

[72] Östlund – Stjärnegårdh, 2002:68
[73] Enkätfrågorna redovisas i bilaga 1

Svaren i vår undersökning visar att lärarna inför det nationella provet främst arbetar med liknande uppgifter och informerar om bedömning. Även i Skolverkets rapport *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* framkommer det att lärarna i kursen svenska B förbereder eleverna genom att informera om bedömning av provet samt att ta upp förväntat provinnehåll i undervisningen.[74] Möjligheten fanns också för lärarna i vår enkätstudie att lägga till egna alternativ eller kommentarer till frågan och några skrev då följande:

- ”studieteknik”
- ”träna på gamla prov”
- ”träna på gamla uppsatsämnen”
- ”övar själva situationen så att den ska kännas bekant"

6.1.2 Provets påverkan

En övervägande andel av de tillfrågade lärarna inte anser att det nationella provet är för krångligt att hantera, men däremot att det är mycket tidskrävande. Alla lärare är också rörande överens om att alla delar av provet är lika viktiga vilket visas i figur 2 nedan.

Tabell 2. Enkätfråga 3, 4, 5a Är provet för krångligt, för tidskrävande och är alla delar lika viktiga?

	Provet är för krång-ligt	Provet är för tidskrävande	Alla delar är lika viktiga
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**
Instämmer helt	0	4	6
Instämmer till stor del	2	1	1
Instämmer till viss del	1	2	0
Instämmer inte alls	4	0	0
Vet ej	0	0	0
Totalt	**7**	**7**	**7**

Källa:7 lärarenkäter

Likt vår studie visar även Skolverkets rapport *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* att det är tydligt att lärarna ser provet som krångligt och tidskrävande och främst gäller det lärarna i svenska B.[75]

Lärarnas attityder till provet avspeglas i vår enkät bland annat i frågorna om de nationella proven fortsättningsvis ska vara obligatoriska, om proven fyller en viktig funktion, om skolans uppdrag skulle fungera lika bra utan nationella prov samt om sista terminen i år 9 är en bra tidpunkt för proven. Samtliga av lärarna i studien anser att proven bör fortsätta att vara obligatoriska och att de fyller en viktig funktion. Svaren är dock spridda gällande om skolans uppdrag skulle fungera lika bra utan nationella prov, ungefär hälften av de tillfrågade lärarna instämmer inte alls i den

[74] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 9-10
[75] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 11

frågan. En övervägande del av lärarna anser också att det är bra att proven äger rum under vårterminen i år 9 och motiverade det med följande kommentarer:

- ”bra med mera tid till att jobba med delar som fattas för någon elev”
- ”närmar sig slutbetyg – proven täcker in vissa kunskapskrav och kriteriemål för en rättvisare bedömning”
- ”eleverna är mer motiverade då och vill göra bra ifrån sig och alternativet skulle vara att provet gjordes före jul – mera tid till att reparera eventuella brister”

Endast en lärare svarade nej på frågan med motiveringen

- ”då kan det vara för sent – hellre nationellt prov i år 7 eller 8 så att det finns mer tid att försöka hjälpa eleven”

Till skillnad från vår studie visar resultaten i *Prövostenar i praktiken* visar att majoriteten av lärarna tycker att det är lite sent att ha nationella prov i år 9. Lärarna i Skolverkets undersökning menar att då är det lite för sent att upptäcka de eventuella brister hos elever som proven kan visa. Man förlorar då möjligheten att hjälpa elever som kan ha det svårt.[76] Av de lärare och rektorer som tillfrågats av Skolverket anser 75 % att de nationella proven skall fortsätta att vara obligatoriska i år 9 men anmärkningsvärt är då att en stor del av dem samtidigt menar att skolans uppdrag skulle fungera lika bra utan proven.[77] Detta överensstämmer inte med vår undersökning där de tillfrågade lärarna i stället anser att proven är viktiga för skolans uppdrag.

Tabell 3. Enkätfråga 18, 19, 21a Ska de nationella proven fortsätta att vara obligatoriska, fyller de en viktig funktion och är sista terminen i år 9 en bra tidpunkt?

	NP obligatoriska i framtiden	NP fyller en viktig funktion	Positivt att ha NP den sista terminen i år 9
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**
Ja	7	7	5
Nej	0	0	1
Vet ej	0	0	1
Totalt	**4**	**4**	**4**

Källa: 7 lärarenkäter

[76] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 59
[77] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 107 - 108

6.1.3 Bedömning

Vi frågade även lärarna om någon provdel är svårare att bedöma än någon annan och i så fall vilken och då varierar svaren men tre lärare nämner dock uppsatsdelen och två andra svarar:

- ”den muntliga delen och då gränsen för VG/MVG”
- ”läsförståelsen – mycket samarbete för en rättvis bedömning och den muntliga för man kan inte gå tillbaka och lyssna igen”

På fråga om någon del är svårare för eleverna svarade lärarna också på skilda sätt:

- ”beror på eleven”
- ”muntliga delen – de är ej vana att diskutera/analysera innehåll”
- ”läsförståelse – ofta tidsplanen, uppsatsen och olika för olika elever”

De nationella proven är avsedda att fylla flera olika syften och vi frågade därför lärarna i vilka avseenden de anser att proven fungerar som stöd i bedömningen av om eleverna har uppnått målen i kursplanen samt som stöd för en likvärdig och rättvis bedömning. Även frågan om i vilken grad de kunskaper som bedöms i de nationella proven stämmer överens med kursplanen och betygskriterierna ställdes i lärarenkäten. Lärarna var på dessa tre frågor förhållandevis överens om att proven i hög eller ganska hög grad fungerar som stöd och hjälp vid bedömning, samt att de kunskaper som bedöms i proven i hög eller ganska hög grad överensstämmer med styrdokumenten. Svaren är sammanställda i figur 4.

Tabell 4. Enkätfråga 6a, 6b, 7. Fungerar nationella prov som stöd i bedömningen för om eleverna når målen i kursplanen, som stöd för likvärdig och rättvis bedömning samt om kunskaperna som mäts överensstämmer med de som efterfrågas i kursplanen?

	Om eleverna har nått målen i kursplanen	Likvärdig bedömning och betygssättning	Bedömda kunskaper i gentemot styrdokument
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**
I hög grad	4	4	1
I ganska hög grad	3	3	6
I ganska låg grad	0	0	0
Inte alls	0	0	0
Totalt	**7**	**7**	**7**

Källa: 7 lärarenkäter

Majoriteten av lärarna i Skolverkets rapport *Prövostenar i praktiken* anser att proven är ett bra stöd vid bedömning och att provet då uppfyller sina syften väl gällande det, mest negativa är dock lärarna i svenska B.[78] Det senare överensstämmer inte med resultatet i vår undersökning då de tillfrågade lärarna undervisar i svenska och har en positiv syn på provet gällande bedömning. Man bör dock ta i beaktning att lärarna i Skolverkets undersökning undervisar på gymnasiet och lärarna i vår undersökning är verksamma i år 7-9. Helena Korp diskuterar i sin avhandling vilken roll de medföljande bedömningsanvisningarna har för en likvärdig och rättvis bedömning och framhåller då att de bör vara tydliga och lättfattliga. Korp pekar också på att kritik mot bedömningsanvisningarna är just att de är för vaga och att lärarna efterfrågar fler bedömda elevexempel och flera olika texter som har fått samma betyg.[79] Även Eva Östlund – Stjärnegårdh poängterar vikten av att ha bra verktyg för att få en likvärdig bedömning. Det måste finnas tydliga kriterier för bedömning och alla måste vara överens om dem.[80]

I vår undersökning anser sex av sju lärare också att det nationella provet är ungefär lika viktigt i förhållande till andra prov och andra bedömningsgrunder (inlämningsuppgifter, muntlig presentation, grupparbeten etc.) vid betygssättning. Endast en av de tillfrågade lärarna har svarat att det nationella provet är något viktigare än andra prov och bedömningsgrunder. De flesta lärarna är dock överens om att provets resultat i hög eller ganska hög grad stämmer överens med deras egen bedömning av elevernas kunskapsnivå. I Skolverkets undersökning visar lärarenkäten samma resultat som vår undersökning, nämligen att lärarna i svenska B överlag inte anser att det nationella provet väger tyngre än andra prov och bedömningsgrunder. Intressant är dock att eleverna i Skolverkets undersökning tror att lärarna det nationella provet som viktigare än andra prov och uppgifter.[81]

6.1.4 Betyg

För att ytterligare ställa de nationella proven i relation till bedömning ställdes frågan om hur troligt det är att läraren ändrar sitt preliminära betyg på eleven om elevens resultat på det nationella provet avviker från det tänkta betyget. Enkätsvaren varierar mellan lärarna på frågan om de höjer betyget efter ett bättre provresultat och en lärare som svarade i hög grad har också kommenterat sitt svar:

- ”om eleven väger åt ett högre betyg redan”

Däremot är lärarna till stor del eniga i att de inte sänker betyget efter ett sämre provresultat och även här har en lärare kommenterat sitt svar i ganska låg grad med:

- ”inte om mycket annat finns att bedöma, rådgör med kollegor”

Dock är det anmärkningsvärt att en av lärarna i vår undersökning väljer att inte svara på frågorna om hur mycket provresultaten styr betygssättningen.

[78] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 33 - 35
[79] Korp, 2006: 200
[80] Östlund – Stjärnegård, 2002: 52 - 53
[81] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 17-18

Tabell 5. Enkätfråga 11a, 11b ”Om en elevs provresultat avviker från det preliminära betyget hur troligt är det då att du höjer eller sänker betyget?”

	Höjer betyget efter ett resultat	Sänker betyget efter ett sämre resultat
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**
I hög grad	1	0
I ganska hög grad	3	1
I ganska låg grad	2	5
Inte alls	0	0
Totalt	**6**	**6**

Källa: 7 lärarenkäter

Rapporten *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?* diskuterar hur mycket de nationella proven styr slutbetygen och menar då att det är åtta av tio elever i hela landet som får samma slutbetyg som provbetyg. Enligt Skolverket finns det inga riktlinjer från staten som säger hur nära slutbetyget skall ligga provbetyget.[82] Liksom vår studie visar en av Skolverkets undersökningar att om provresultatet och betyget skiljer sig är det mer vanligt att läraren höjer betyget efter ett bättre provresultat.[83] Det är också vanligare att elever i svenska B får ett högre slutbetyg än provresultat. Helena Korp pekar på att det finns en variation i kursbetygen på gymnasiet och de nationella provresultaten men menar att det inte är anmärkningsvärt då nationella prov inte är några examensprov. Dock varierar det mellan olika gymnasieskolor hur mycket provbetygen styr slutbetygen och Korp skriver att det indikerar att de nationella proven inte klarar att uppfylla syftet om likvärdig bedömning.[84] Skolverket skriver i sin rapport *Prövostenar i praktiken* att de nationella provens resultat kanske inte påverkar lika mycket som det ges sken av då många lärare har en viss tendens att vara aningen återhållsamma med höga betyg före proven.[85]

6.1.5 Samverkan

Attityder till de nationella proven avspeglas också i hur man på skolorna samverkar inom olika områden i arbetet kring proven. Vår enkät visar att det är mycket ovanligt att lärarna för en diskussion med rektor/skolledning gällande provens resultat men att det är desto vanligare att diskussionen förs inom ämnesgruppen. Det är även vanligt att diskutera med kollegor hur proven ska genomföras och detta redovisas i figur 6. Liksom i vår studie visar en av Skolverkets undersökningar att det i svenska B är mest vanligt att man både rättar sina egna och varandras prov och gemensamma bedömningsseminarier förekommer i alla tre kärnämnena. Vår studie överensstämmer också med Skolverkets då båda visar att det är mycket ovanligt att man diskuterar resultaten med rektor och skolledning eller samarbetar med andra skolor.[86] Enligt Helena Korp är det olika hur mycket man samverkar på skolorna vid bedömning av de nationella proven och att en granskning som Skolverket gjort visar att samverkan kring betygen faktiskt var bristfällig. Man

[82] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 11
[83] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 19
[84] Korp, 2006:80
[85] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 51
[86] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 22

kan då misstänka att mer nationella riktlinjer behövs samt att ordentligt med tid avsätts för detta arbete.

Tabell 6. Enkätfråga 12a-e. Hur samverkar man på din skola inom följande områden?

	Provresultat diskuteras med skolledning/rektor	Gemensamma bedömnings-seminarier	Bedömer/ rättar varandras prov	Resultat diskuteras inom ämnesgruppen	Diskuterar genomförandet av proven
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**
Ja	0	4	4	5	5
Nej	6	2	0	0	0
Ibland	1	1	3	2	2
Totalt	**7**	**7**	**7**	**7**	**7**

Källa: 7 lärarenkäter

Vi frågade också lärarna om hur de ställer sig till central rättning av det nationella provet och det visade sig då att större delen var positiva till det. Enligt Birgitta Garme fungerar det i många andra länder och att det kanske vore bra även i Sverige. Dock pekar Garme också på att lärarna i Sverige förväntas ha den kompetens som krävs för bedömningsarbetet och att man genom central rättning förlorar en viktig möjlighet att diskutera resultatet med eleverna.[87]

6.1.6 Genus

Det nationella provet kan också sättas i en genusaspekt och därför tillfrågades lärarna i vår studie om de tror att provet slår olika för pojkar och flickor. Svaren var relativt samstämmiga då större delen av lärarna svarade ”vet ej” och ett fåtal svarade ”både och, beroende på delprov” och ”till flickornas fördel”. Frågan om man tror att någon provdel passar bättre för flickor eller pojkar gav lärarna möjlighet att själva formulera sina svar och utfallet blev då följande:

- ”läsförståelsen passar pojkarna”
- ”ibland passar uppsatsen bättre för flickorna, i grund och botten spelar det ingen roll – det beror på hur man är som person”
- ”i vissa klasser där många pojkar har en negativ attityd till att skriva – blir den också svår för dem, nej inte mera än att flickor – överlag – oftare kan gilla att skriva och kanske också tenderar att överhuvudtaget arbeta bättre i skolan”

Anmärkningsvärt är att så många lärare svara att de inte vet men även i Skolverkets rapport *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* är svaren oklara. Större delen av lärarna svarar dock att det inte är någon skillnad för pojkar och flickor och detsamma gäller för eleverna.[88]

[87] Garme, 2002: 18
[88] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 22-25

6.1.7 Elevreaktioner

Lärarna ombads att svara på några frågor om hur de upplever att eleverna reagerar inför provet, om de är motiverade att göra sitt bästa samt om stress och ängslan märks hos eleverna. Figur 7 visar att majoriteten av eleverna uppvisar stress och ängslan inför proven men även att motivationen att göra sitt bästa finns hos majoriteten. Detta är ett intressant resultat som visar att eleverna tar provet på stort allvar.

Tabell 7. Enkätfråga 16a, 16b. Hur beskriver du klassens reaktioner inför provet?

	Motivationen att göra sitt bästa på provet finns hos…	Stress och ängslan finns inför provet märks hos…
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**
Minoriteten	1	0
Omkring hälften	0	2
Majoriteten	6	5
Totalt	**7**	**7**

Källa: 7 lärarenkäter

Även Skolverket framhåller att majoriteten av lärarna tycker att de flesta eleverna är motiverade att göra sitt bästa på provet och samtidigt att eleverna är stressade inför provet. det är inom svenska B som lärarna anser att stressen är högst hos eleverna och att det också är de som är minst motiverade.[89] I rapporten *Prövostenar i praktiken* pekar Skolverket på att stress och motivation hos eleverna betyder att de tar proven på stort allvar och att nationella prov verkar vara ett spänningsmoment för alla, alltså att proven är en källa till både stimulans och stress.[90]

Enkäterna i vår undersökning visar också att lärarna ganska ofta möter positiva reaktioner från eleverna angående provresultaten. En av lärarna har valt att inte svara på en av delfrågorna men överlag påvisar svaren att lärarna tycker sig möta positiva reaktioner från eleverna gällande nationella proven i svenska, vilket visas i figur 8. Anmärkningsvärt är att Skolverkets undersökning i *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* visar att den vanligaste elevreaktionen som lärare i svenska B säger sig möta är missnöje över provens innehåll.[91] Detta är inget vi ser i vår undersökning men kanske skiljer sig provens innehåll åt mellan gymnasiet och år 9.

[89] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 28-30
[90] *Prövostenar i praltiken*, 2004: 74
[91] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 28-30

Tabell 8. Enkätfråga 17a-d. Hur ofta möter du följande elevreaktioner?

	Missnöje över provens innehåll	Missnöje om bedömning	Positiva reaktioner om resultat	Avviker från ordinarie undervisning
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**
Mycket ofta	0	0	0	0
Ganska ofta	0	0	5	0
Sällan	6	4	2	2
Aldrig	1	3	0	4
Totalt	**7**	**7**	**7**	**6**

Källa: 7 lärarenkäter

6.2 Elevernas enkäter

Elevenkäterna har genomförts i år 9 på två olika skolor och sammanlagt besöktes åtta klasser. Eftersom eleverna är under 18 år krävdes målsmans godkännande för att de skulle få delta i undersökningen. Av de 171 elever som fick brev att ta med till föräldrarna deltog 60 i undersökningen. Av de 60 informanterna är 33 pojkar och 27 flickor. Elevenkäten bestod av mestadels kryssfrågor men även några där eleverna själva kunde formulera sina svar.[92] Även vissa av elevernas enkätfrågor berör varandra så mycket att vi redovisar dem i samma tabell.

6.2.1 Förberedelser

Det nationella provet är en obligatorisk del i undervisningen i år 9 och därför fick eleverna frågan om hur länge de anser att förberedelserna inför det nationella provet har pågått. Enkäterna visade att så gott som hälften av de tillfrågade eleverna tycker att förberedelserna har pågått i några lektioner innan provet samt att en stor del av eleverna anser att läraren har anpassat sin undervisning i hög grad inför det nationella provet, vilket visas i figur 9 nedan. I rapporten *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* påpekar Skolverket att några av eleverna som deltog i undersökningen tyckte att det nationella provet tog upp sådant som de inte kände igen eller uppgifter som avvek från den ordinarie undervisningen.[93]

[92] Enkätfrågorna redovisas i bilaga 2
[93] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 31-33

Tabell 9. Enkätfråga 2a-d. I vilken grad anpassade din lärare undervisningen inför det nationella provet?

	Tog upp troligt provinnehåll	Arbetade med liknande uppgifter	Informerade om bedömning och betyg	Arbetat med gamla prov
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**
I hög grad	13	22	28	39
I ganska hög grad	33	22	21	15
I ganska låg grad	6	13	5	4
Inte alls	5	0	2	1
Vet ej	1	1	1	1
Totalt	**60**	**60**	**60**	**60**

Källa: 60 elevenkäter

6.2.2 Provets påverkan

Det nationella provet är en del av innehållet i år 9 och det är därför intressant att undersöka hur eleverna ser på detta och hur stor vikt de lägger vid provet. Två enkätfrågor gällde därför om det är viktigare att det går bra på det nationella provet än på andra prov och om det provet är svårare än andra prov. Figur 10 visar att elevernas svar fördelas ungefär lika i dessa båda frågor, större delen av eleverna tycker att provet både är viktig och svårt. Samma resultat får Skolverket fram i rapporten *Prövostenar i praktiken.* Den undersökningen visar också att eleverna anser att nationella prov tar upp sådant som de har lärt sig under hela högstadietiden.[94] I rapporten *Lärare och elever om det gymnasieskolans nationella prov* skriver Skolverket att många elever tror att deras lärare tycker att det nationella provet är viktigare än andra prov och uppgifter.[95] Ungefär hälften av de tillfrågade eleverna i Skolverkets undersökning var mer nervösa inför det nationella provet än inför andra prov.[96] Här märks viss elevstress i relation till det nationella provet.

[94] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 111
[95] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 17-18
[96] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 31-33

Tabell 10. Enkätfråga 9,11. Är det nationella provet viktigare och svårare än andra prov?

	Viktigare att det går bra på det nationella provet än på andra prov	Det nationella provet var svårare än andra prov
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**
Instämmer helt	13	11
Instämmer till stor del	16	14
Instämmer till viss del	19	22
Instämmer inte alls	9	11
Vet ej	3	2
Totalt	**60**	**60**

Källa: 60 elevenkäter

Eftersom provet i svenska består av tre delar är det av stor vikt att fråga eleverna hur de förhåller sig till dessa och om någon möjligtvis är svårare än de andra. På frågan om alla provets delar är lika viktiga svarade mer än hälften av de tillfrågade eleverna att de instämmer helt. Resterande svarade att de instämmer till stor del och till viss del. Endast två elever svarade nej eller vet ej. Frågan om någon del är svårare än någon annan gav eleverna möjligheten att själva skriva sina svar och de fördelade sig jämt över läsförståelsen och uppsatsen som svårare delar. De som valde läsförståelsen motiverade det med följande kommentarer:

- ”stress”
- ”stressläsa”
- ”tidsbrist”
- ”den är finurlig”
- ”tidsbrist”

De som valde uppsatsdelen motiverade det med dessa kommentarer:

- ”hinna skriva kladd och rent”
- ”tid”
- ”svårare att få rättvist betyg”
- ”svårt att komma på ämne”
- ”mer tid”

Endast ett fåtal elever nämnde den muntliga delen som svårare och motiveringar till varför var:

- ”ovan att tala i vanliga fall”
- ”kan ej lyssna igen”
- ”ej visa vad man kan”

Att elever i vår studie pekar ut den muntliga delen som svårare är intressant då Skolverket framhåller i sin rapport att det muntliga delprovet verkar vara mest stimulerande för eleverna och att de ofta tycker att det är roligt att genomföra.[97]

6.2.3 Provets betydelse

Figur 12 visar resultatet av frågan om eleverna upplevde det som meningsfullt att göra provet. Eleverna har här svarat väldigt olika men många verkar dock uppleva provet som meningsfullt. Också i Skolverkets undersökning är eleverna positiva till nationella provet och ungefär hälften av dem tyckte att det kändes meningsfullt att göra provet.[98]

Tabell 11. Enkätfråga 12. Det kändes meningsfullt att göra provet.

Svarsalternativ	Antal svar
Instämmer helt	17
Instämmer till stor del	19
Instämmer till viss del	13
Instämmer inte alls	10
Vet ej	1
Totalt	**60**

Källa: 60 lärarenkäter

Eleverna fick frågan om vad de tycker om att det finns nationella prov och även här påvisar svaren en positiv attityd trots att ungefär en tredjedel har svarat ganska dåligt eller mycket dåligt och det syns i figur 12. Ett överensstämmande resultat finns också i Skolverkets rapport *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* där eleverna i huvudsak var positivt inställda till nationella prov.[99]

Tabell 12. Enkätfråga 14a**.** Vad tycker du om att det finns nationella prov?

Svarsalternativ	Antal svar
Mycket dåligt	8
Ganska dåligt	13
Ganska bra	31
Mycket bra	8
Totalt	**60**

Källa: 60 elevenkäter

[97] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 67
[98] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 31- 33
[99] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 39-42

Några positiva kommentarer som eleverna lämnade på följdfrågan varför var:

- ”bra för ett rättvist betyg”
- ”läraren kan se mer hur man ligger till i ämnet”
- ”se hur bra man är utan att plugga innan”
- ”visar vad man har lärt sig”
- ”kan se läget i Sverige”
- ”bra för lärarna”
- ”alla har samma nivå på betygssättning”
- ”testar kunskaper innan gymnasiet”
- ”ser om man är värd sitt betyg”
- ”bra om man ligger mellan två betyg”
- ”chans att förbättra sig och se vad man kan”

Kommentarer till alternativen mycket dåligt och ganska dåligt var:

- ”stressad att betyget sänks”
- ”stressande”
- ”visar inte vad man kan”
- ”man kan ha en dålig dag”
- ”nervös”
- ”läraren borde ha koll ändå”
- ”tror att betyget hänger på det nationella provet”
- ”bedöma på andra sätt”
- ”man kan få fel resultat”
- ”stressigt”
- ”dåligt med tidsgräns” (två elever svarar så här)
- ”läraren ser ändå”
- ”vissa lärare gör fel och bygger hela betyget på nationella provet”
- ”lär sig inget”
- ”för mycket prat om det”
- ”känner press”
- ”oroa sig i onödan”
- ”tar lång tid”
- ”betyget påverkas inte mycket av det”

Det är intressant att färre elever har svarat att det är dåligt att nationella prov finns men de har gett fler kommentarer än de som svarat att det är bra med proven.

6.2.4 Betyg och bedömning

Eleverna fick frågan om hur viktigt de anser att det nationella provet är för deras betyg. Det framkommer då att drygt hälften av eleverna tycker att provet är ganska viktigt. Därefter sprider sig svaren jämt mellan mycket och lite viktigt. Några fåtal elever har svarat att provet inte alls är viktigt och att de inte vet. Eleverna tillfrågades också om de tror att det nationella provet bidrar till en mer rättvis bedömning och betygssättning på deras skola och även mellan olika skolor. Här är svaren väldigt spridda över de olika svarsalternativen men tydligt är att näst intill hälften av eleverna anser att provet i ganska hög grad bidrar till rättvisa betyg på deras egen skola, vilket figur 13 visar. Kanhända har eleverna inte så stor insyn i bedömning och hur det går till som de borde.

Tabell 13. Enkätfråga 5a, 5b. Bidrar det nationella provet till mer rättvisa betyg på din skola och mellan olika skolor?

	NP bidrar till rättvisa betyg på min skola	NP bidrar till mer rättvisa betyg mellan olika skolor
Svarsalternativ	**Skola 1**	**Skola 1**
I hög grad	9	8
I ganska hög grad	29	14
I ganska låg grad	13	14
Inte alls	4	9
Vet ej	5	14
Totalt	**60**	**60**

Källa: 60 elevenkäter

I en av Skolverkets rapporter dras slutsatsen att många elever inte enbart ser proven som positiva utan att många faktiskt saknar förtroende för att de verkligen bidrar till en mer rättvis och likvärdig bedömning. Dessutom framkommer det att eleverna samtidigt tror att nationella prov är viktigare för läraren än andra bedömningsgrunder.[100]

Nationella provet behöver inte bara vara en del av lärarens underlag vid bedömning utan det kanske även kan hjälpa eleverna att se vilken nivå de ligger på. Således fick eleverna i vår undersökning svara på frågorna om det nationella provet har hjälpt dig att se vad du kan i ämnet svenska och vad du behöver jobba mer med. Enkätsvaren visade att åsikterna är spridda över de olika alternativen och det redovisas i figur 14. Skolverket har ställt samma fråga till eleverna i alla kärnämnena och fått resultatet att flertalet till viss del tycker att nationella provet hjälper dem att se sin nivå. Mest negativa var dock eleverna i svenska B[101], vilket kan stämma överens med vår undersökning som enbart fokuserar på svenskämnet.

[100] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 47
[101] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 35-38

Tabell 14. Enkätfråga 13a, 13b. Har det nationella provet hjälpt dig att se vad du kan i ämnet svenska och vad du behöver jobba mer med?

	Vad du kan i ämnet svenska	Vad du behöver jobba mer med i ämnet svenska
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**
I hög grad	9	9
I ganska hög grad	27	19
I ganska låg grad	15	17
Inte alls	6	11
Vet ej	3	4
Totalt	**60**	**60**

Källa: 60 elevenkäter

6.2.5 Genus

Även i elevernas fall är det intressant att sätta det nationella provet i en genusaspekt och ställa frågan om de tror att det nationella provets innehåll och utformning gör att det är olika svårt för pojkar och flickor att få ett bra resultat. I resultatet, som figur 15 visar, kan man se att ungefär hälften av eleverna inte tycker att det är någon skillnad mellan pojkar och flickor och drygt en fjärdedel anser att det beror på vilket delprov det är. Resultatet överensstämmer någorlunda med Skolverkets rapport *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* där de flesta eleverna inte tror att pojkar eller flickor har någon fördel.[102]

Tabell 15. Enkätfråga 7. Tror du att det nationella provets innehåll gör det svårare för pojkar eller flickor att få ett bra resultat på provet?

Svarsalternativ	Antal svar
Svårare för flickor	1
Svårare för pojkar	5
Både och, beroende på delprov	21
Ingen skillnad	33
Totalt	**60**

Källa: 60 elevenkäter

[102] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov* , 2005: 22-25

6.2.6 Stress och motivation

Eleverna fick frågan om lärarens inställning till det nationella provet påverkar dem och elevgruppen verkar här mycket delad vilket svaren påvisar då de är ganska jämt fördelade mellan alternativen i ganska hög grad och i ganska låg grad. Lärarna fick i sin enkät en fråga om vilka elevreaktioner de möter och eleverna fick således en fråga om hur de själva reagerar inför det nationella provet. Svaren visar då tydligt att en mycket stor del av eleverna är motiverade att göra sitt bästa på provet men samtidigt att en mycket stor del känner sig stressade och ängsliga inför provet. Elevenkäterna i Skolverkets rapport *Prövostenar i praktiken* visar att vissa elever känner stress i samband med proven eftersom lärarna driver på dem.[103] Skolverket framhåller också i rapporten att det är eleverna i svenska B som är mest stressade och minst motiverade inför de nationella proven.[104] I samma rapport påpekar Skolverket att det faktum att eleverna inte kan läsa på till de nationella proven faktiskt inte bidrar till mera stress eftersom eleverna då får visa vad de verkligen kan.[105]

Tabell 16. Enkätfråga 4, 8a, 8b. Påverkar lärarens inställning dig och hur reagerar du själv inför provet?

	Läraren inställning påverkar mig	Jag är motiverad	Jag är stressad och ängslig inför provet
Svarsalternativ	**Antal svar**	**Antal svar**	**Antal svar**
I hög grad	7	38	18
I ganska hög grad	24	21	22
I ganska låg grad	22	1	9
Inte alls	7	0	9
Vet ej	0	0	2
Totalt	**60**	**60**	**60**

Källa: 60 elevenkäter

[103] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 74
[104] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 28-30
[105] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 33 - 35

7. Diskussion

Enligt de medföljande instruktionerna till det nationella provet i svenska skall vissa förberedelser ske före provet. Det tillhörande texthäftet skall enligt lärarhandledningen läsas och diskuteras med eleverna i 120 minuter.[106] Detta är dock den enda egentliga riktlinje gällande förberedelser som Skolverket ger. De tillfrågade lärarna har i vår undersökning svarat att de mest arbetar med liknande uppgifter som provet innehåller samt att de informerar om bedömning. Anmärkningsvärt är att ingen av lärarna eller eleverna i vår enkätundersökning nämner att de arbetar med texthäftet inför provet, kanhända tar de detta moment så för givet att de glömmer bort att skriva det i enkäten.

Vidare visar vårt resultat att lärarna tycker att nationella prov påverkar planeringen under året, vilket arbetssätt som används och innehållet i kursen. Detta är intressant eftersom ungefär hälften av eleverna i vår undersökning har svarat att de förbereds inför det nationella provet endast några lektioner innan själva genomförandet, vilket måste tolkas som att lärarnas och elevernas syn på förberedelser inte överensstämmer. Eleverna kanske inte heller ser det som att allt de lär sig under högstadietiden är förberedande inför nationella proven. Helena Korps undersökning visar dock att lärarna anser att eleverna gör vissa saker som enbart syftar till att förbereda dem inför det nationella provet, men som påminner mycket om den ordinarie undervisningen, ett exempel är att de ger råd om uppsatsskrivning.[107] I en av Skolverkets undersökningar framkommer det också att några av de tillfrågade eleverna tyckte att provet tog upp sådant som de inte kände igen från den ordinarie undervisningen.[108] Dessutom har en stor del av eleverna i vår undersökning svarat att läraren i hög grad anpassade undervisningen inför det nationella provet och möjligtvis innebär det att koncentrationen av förberedelser är hög dagarna innan provet.

Trots att de nationella proven grundar sig på målen att uppnå i kursplanen för svenska i grundskolans senare år[109], anser vi att Skolverket bör ge ännu tydligare direktiv i lärarinformationen till provet för hur förberedelserna skall genomföras och kanske bör det även avsättas mer tid till detta för att verkligen främja likvärdighet i utbildningen. Skolverket påvisar dock i en undersökning att eleverna som deltog tycker att provet tog upp sådant som de lärt sig under hela högstadietiden. Vidare framhåller Skolverket att det nationella provet således prövar kunskaper som bland annat är långsiktiga och djupgående.[110]

Gällande den muntliga delen är avsaknaden av riktlinjer för förberedelser och genomförande om möjligt ännu större än när det gäller de skriftliga delarna av provet. I lärarinformationen till det nationella provet står att det inte är nödvändigt att göra på exakt samma sätt vid genomförandet från gång till gång bara läraren hinner bilda sig en uppfattning om alla elevers muntliga förmåga.[111] Birgitta Garme skriver att det muntliga delprovet skall integreras i undervisningen och pröva förmågor som de skriftliga delproven inte gör. Garme poängterar också att upplägget kring det muntliga provet har mötts av enbart positiva reaktioner ända från början, bortsett från viss tidsbrist som har drabbat lärare ibland. Särskilt framhåller Garme att elevernas kreativitet och uppslagsrikedom märks väl i det muntliga provet.[112] Vår undersökning, däremot, visar en annan bild av det muntliga delprovet då några lärare pekar ut det som svårare att bedöma och även att den provdelen kan vara svårare för eleverna. Även eleverna själva påpekar i vår undersökning att det

---

[106] *Lärarinformation Nattliv. Ämnesprov i svenska/svenska som andraspråk, årskurs 9*. Skolverket, 2009:
[107] Korp, 2006:175
[108] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 31 - 33
[109] Kursplan i svenska. http://www.skolverket.se/sb/d/618

[110] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 127
[111] *Lärarinformation Nattliv. Ämnesprov i svenska/svenska som andraspråk, årskurs 9*. Skolverket, 2009
[112] Garme 2002:15

muntliga provet är svårare än de andra delproven eftersom man inte kan lyssna igen, är ovan att prata i vanliga fall och att man inte får visa vad man kan. Dock är det viktigt att ta i beaktning att Birgitta Garme ingår i den grupp vid Uppsala Universitet som utformar de nationella proven och kanske därför vill framhålla det positiva med provet.

Avsaknaden av strikta, reglerade riktlinjer för det muntliga provet kan påverka den likvärdiga och rättvisa bedömningen, som de nationella proven faktiskt skall främja, då alla lärare får göra precis som de vill och inte ens behöver följa samma mönster från gång till gång. En lärare i vår undersökning har dessutom nämnt att det muntliga provet är svårt att bedöma och då särskilt gränsen mellan VG och MVG. I Skolverkets rapport *Prövostenar i praktiken* nämns att ett av provens syften är att främja likvärdig och rättvis bedömning och betygssättning men deras undersökning visar att användarna av proven inte tycker att detta är provsystemets starkaste sida men däremot den viktigaste.[113] Resultatet i vår undersökning visar att lärarna tycker att det nationella provet fungerar väl som stöd för en likvärdig bedömning och betygssättning. Dessutom tycker ungefär hälften av eleverna som vi frågat att nationella prov bidrar till en mer rättvis betygssättning på deras egen skola och även mellan olika skolor. Elever har i vår enkät kommenterat att nationella prov kan vara bra om man väger mellan olika betyg och att det är bra att se vad man kan innan gymnasiet.

Provförberedelserna kan enligt Skolverket vara en faktor som påverkar likvärdigheten.[114] Detta är en åsikt som vi delar med Skolverket och efterfrågar därför tydligare instruktioner och betygskriterier för de nationella proven. Eva Östlund – Stjärnegårdh diskuterar om bedömning enbart är ett tyckande från lärarens sida eller om klara riktlinjer finns och framhåller att det nationella provet ska fungera som ett stöd vid bedömning av elevtexter. Vidare skriver Östlund – Stjärnegårdh om betydelsen av att vara överens om vissa kriterier som är viktiga vid bedömningen eftersom det alltid finns en risk att en bedömare arbetar efter en helt egen skala.[115]

Vår undersökning visar att samverkan på skolorna kring det nationella provet fungerar bra förutom när det gäller om provresultaten diskuteras med rektor/skolledning. Detta är en faktor som vi menar påverkar den likvärdiga bedömningen eftersom det då kan vara svårt att få till ett gemensamt tillvägagångssätt på skolorna gällande bedömning av de nationella proven. Skolverket framhåller vikten av att en diskussion gällande betygsfrågor förs mellan lärare på samma skola men också mellan olika skolor. när det gäller samsynen på betygssättning har rektor ett stort ansvar att följa upp, diskutera med lärarna och analysera. På nationell nivå har staten ansvaret och skulle, enligt Skolverket, kunna förbättra styrdokumenten.[116]

Det nationella provet skall vara vägledande vid bedömningen och skall alltså inte ett fungera som ett examensprov. Vår undersökning visar dock att lärares och elevers syn på provets betydelse skiljer sig. Majoriteten av lärarna tycker att det nationella provet är ungefär lika viktigt i förhållande till andra prov och uppgifter vid bedömning. De flesta eleverna, däremot, tycker att det är viktigare att det går bra på det nationella provet än på andra prov och majoriteten är också i hög grad motiverade att göra sitt bästa men samtidigt stressade inför nationella provet. Här kan vi då misstänka att eleverna ser det nationella provet som ett slags examensprov och lägger större vikt vid det än vad lärarna gör. I likhet med vårt resonemang visar även en av Skolverkets undersökningar att eleverna tror att läraren lägger större vikt vid det nationella provet än vad de verkligen gör.[117] Skolverket visar också i en av sina undersökningar eleverna känner stor stress inför det nationella provet eftersom de upplever att lärarna driver på dem.[118]

---

[113] *Prövostenar i praktiken, 2004:*
[114] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 33
[115] Östlund – Stjärnegårdh, 2002: 52 - 53
[116] *Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning?*, 2007: 7
[117] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005:17-18
[118] *Prövostenar i praktiken*, 2004: 74

Helena Korp poängterar i sin avhandling att de nationella proven inte skall vara styrande vid betygssättning och att en sådan funktion inte är förenlig med målen i kursplanen. Dessutom menar Korp att det är väldigt vanskligt att bedöma en elevs kunskaper enbart i samband med ett enda prov.[119] Korp framhåller också att det inte alls är anmärkningsvärt att elever får ett annat slutbetyg än vad provresultatet visar eftersom det nationella provet inte är något examensprov utan ett av många underlag för bedömning.[120] I vår undersökning frågade vi lärarna om hur troligt det är att de höjer eller sänker elevens preliminära betyg och resultatet visar då att lärarna är eniga om att de inte sänker betyget efter ett sämre resultat. I fråga om lärarna höjer betyget varierar svaren trots att vår undersökning visar att samverkan på skolorna är stor vid bedömning av det nationella provet. Man kan då diskutera varför lärarna är så rädda för att sänka betyget om provresultatet visar på ett sämre resultat. Kanhända tar de hänsyn till att provsituationen stressar upp eleverna och att de vid provtillfället kan ha en dålig dag. Att man hellre höjer det preliminära betyget kan kanske bero på att lärarna rättar med hjärtat och väldigt gärna vill att eleverna ska få bra betyg då det direkt påverkar deras framtid i konkurrensen om platserna till gymnasiet. Birgitta Garme menar att man inte alltid gör eleverna en tjänst om man höjer slutbetyget eftersom de då riskerar att gå miste om stödinsatser som de behöver i gymnasiet.[121]

Vi frågade lärarna i vår undersökning om de anser att det nationella provet är krångligt eller tidskrävande att hantera och resultatet är anmärkningsvärt. Större delen av lärarna tycker inte att provet är krångligt att hantera men samtidigt tycker så gott som alla att provet är tidskrävande. Med tanke på att lärarna anser att förberedelserna tar visst utrymme drar vi slutsatsen att det är rättningen av proven som är mest tidskrävande. Det kan kopplas till resultatet på frågan om central rättning av de nationella proven kan främja en likvärdig bedömning. Större delen av lärarna i vår undersökning instämmer helt i det och kanske kan central rättning minska arbetsbördan för lärarna. Birgitta Garme skriver att man i många länder använder sig av central rättning och att det skulle kunna fungera även i Sverige, men menar samtidigt att man då förlorar möjligheten att diskutera resultaten med elever och föräldrar. I Sverige förväntas också lärarna ha den kompetens som behövs för bedömningsarbetet.[122] Vi menar dock att bedömningsarbetet blir mer likvärdigt om man avkodar proven genom att andra än de som undervisar eleverna rättar deras prov. Möjligtvis fungerar det också om lärare på skolorna byter prov med varandra men då blir de ändå inte befriade från arbetsbördan och det tidskrävande arbetet med proven. Vår undersökning visar också att lärarna ofta samverkar genom att rätta sina egna och varandras prov och har gemensamma bedömningsseminarier. Kanhända är det just därför lärarna upplever att nationella provet är tidskrävande.

Attityder till det nationella provet avspeglas också i hur eleverna ser på provet. Överlag visar vår undersökning att eleverna har en positiv inställning till provet eftersom många tycker att det var meningsfullt att göra provet samt att majoriteten av eleverna var motiverade att göra sitt bästa på provet. Samtidigt visar vår undersökning att det nationella provet är väldigt stressande för eleverna och att många känner sig ängsliga inför det. Även lärarna har uppmärksammat att majoriteten av eleverna är motiverade inför provet och att de på samma gång är stressade. Värt att notera är dock att det inte verkar vara lärarens inställning till provet som är det största skälet till att elever känner stress. En elev i vår studie har kommenterat att det är allt prat om det nationella provet som gör att man blir stressad. Det kan vara en vanlig uppfattning bland elever menar vi, eftersom det nationella provet är helt olikt vanliga prov. Det nationella provet är lika för alla, det sker en särskild dag och alla gör det samtidigt och detta är faktorer som säkert stressar upp eleverna. En lärare i vår undersökning har kommenterat gällande förberedelserna inför provet att de också övar själva provsituationen så att den inte skall kännas främmande för eleverna. Det är kanske

[119] Korp, 2006: 79
[120] Korp, 2006: 80 - 81
[121] Garme, 2002: 18
[122] Garme, 2002:18

något som fler lärare bör göra både för att avdramatisera provet och minska stressen samt att främja likvärdigheten.

Många elevkommentarer i vår undersökning uppmärksammar att mycket stress kring de nationella proven handlar om tidsbristen och att man på de skriftliga delproven inte hinner lägga ner så mycket arbete som man vill och egentligen kan. Anmärkningsvärt är att i mycket av den tidigare forskning vi har läst så nämns att eleverna är stressade inför det nationella provet. Dock har vi inte upptäckt att någon sätter det i samband med att tiden för varje provdel inte är tillräcklig. Kanhända vill Skolverket framhäva det positiva med proven och uppmärksammar inte betydelsen av tidsåtgången för varje delprov.

Enligt Helena Korp är många lärare och elever, särskilt flickor, positiva till urvalet av texter i det tillhörande texthäftet.[123] I vår undersökning frågade vi lärarna om de tror att någon provdel slår olika för flickor och pojkar och anmärkningsvärt är då att alla utom två svarar att de inte vet. Vårt resultat stämmer överens med en av Skolverkets undersökningar som visar samma oklara svar från lärarna.[124] Att så många lärare inte tar ställning i genusfrågan indikerar att de inte har funderat så mycket kring den och att diskussioner på skolorna om de nationella proven inte inkluderar genusaspekten. Av eleverna i vår studie svarar dock hälften att det inte är någon skillnad för pojkar och flickor och en fjärdedel av dem svarar att det beror på vilket delprov det gäller. Även här stämmer vårt resultat överens med Skolverkets undersökning där många av eleverna också svarar att det inte är någon skillnad mellan könen.[125]

Avslutningsvis kan sägas att de attityder läraren har till det nationella provet påverkar vilka förberedelser som görs samt hur stor vikt läraren lägger vid provresultatet i sin bedömning och betygssättning.

[123] Korp, 2006: 177 - 178
[124] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 22 - 25
[125] *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov*, 2005: 22 - 25

8. Sammanfattning

Syftet med denna enkätundersökning har varit att undersöka elevers och lärares attityder till det nationella provet i svenska i år 9. Undersökningen utfördes på två olika skolor och 60 elever och 7 lärare har deltagit. Bortfallet bland eleverna var stort men vi anser dock att resultatet är representativt för dessa två skolor.

Resultatet visade att föreställningarna och attityderna till det nationella provet överlag är positiva bland dess användare. Lärarna tycker bland annat att provet ska fortsätta att vara obligatoriskt. Dock framkommer en del negativ kritik, till exempel att provet är tidskrävande.

Gällande hur lärarna arbetar kring det nationella provet visar vårt resultat att det vanligaste är att man använder sig av liknande uppgifter som de i provet samt att läraren informerar om bedömning. Eleverna anser dock att de förbereds inför provet några lektioner innan själva genomförandet men samtidigt att läraren har anpassat undervisningen i hög grad.

Enligt lärarna påverkar det nationella provet undervisningen genom att planeringen under hela året kretsar kring provet och att man även tar provet i beaktning vid val av arbetssätt och undervisningsinnehåll. Det nationella provet fungerar också som ett stöd i för en likvärdig bedömning i hur väl eleverna uppnår målen. Dock anses bedömningsanvisningarna som vaga och en slutsats vi drar är att man bör samverka mera på olika nivåer kring proven. Undersökningen visar att det är vanligt att man samverkar kring genomförandet samt att man rättar både sina egna och andras prov, däremot diskuteras resultaten sällan med rektor eller skolledning. Det nationella provet styr betygen till viss del och lärarna i vår undersökning medger att det är vanligare att man höjer än sänker betyget efter vad provresultatet visar.

Lärarna märker av stress från eleverna inför det nationella provet men samtidigt uppvisar eleverna hög motivation att göra sitt bästa. Eleverna poängterar tidsbristen i sina enkätsvar och att de är mer nervösa och stressade inför det nationella provet än inför andra prov. De tyckte dock att det kändes meningsfullt att göra provet och är överlag positivt inställda till nationella prov. De tror också att nationella prov kan bidra till en mer rättvis bedömning men även att lärarna lägger relativt stor vikt vid provresultaten vid bedömning.

Avslutningsvis kan sägas att attityder och föreställningar hos lärare och elever i år 9 verkar vara positiva till det nationella provet men att några brister också uppmärksammas.

9. Käll- och litteraturförteckning

9.1 Källor

Elevenkäter, 60 st. Insamlade den 23-24 april 2009. Materialet finns hos författarna.

Lärarenkäter, 7 st. Insamlade den 23-24 april 2009. Materialet finns hos författarna.

9.2 Litteratur

Garme, Birgitta. (2002) ”Skolan, språket och de nationella proven” i Garme, Brigitta (red) *Språk på väg*. Uppsala: Hallgren & Fallgren

Grundskoleförordningen 7 kap 10§

Johansson, Bo och Svedner, Per Olov. (2006) *Examensarbetet i lärarutbildningen – Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsförlaget

Korp, Helena. (2006) *Lika chanser på gymnasiet? En studie om betyg, nationella prov och social reproduktion.* Malmö: Holmbergs i Malmö

Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov – en enkätstudie. Skolverket. (2005). Stockholm

Lärarinformation Nattliv. Ämnesprov Svenska/Svenska som andraspråk, årskurs 9. Skolverket. (2009). Stockholm

Provbetyg – Slutbetyg – Likvärdig bedömning – En statistisk analys av sambandet mellan nationella prov och slutbetyg i grundskolan 1998 – 2006. Skolverket. (2007). Stockholm

Prövostenar i praktiken – Grundskolans nationella provsystem i ljuset av användares synpunkter. Skolverket. (2004). Stockholm

Östlund – Stjärnegårdh, Eva. (2002) ”Hur lärare bedömer” i Garme, Birgitta (red) *Språk på väg.* Uppsala: Hallgren & Fallgren

9.3 Internet

”forskare”. *www.hv.se*
http://www.hv.se/extra/faq/?module_instance=1&id=209&action=question_show
Hämtat 2009-06-09, finns utskrivet hos författarna

”kursplaner och verktyg”. *www.skolverket.se*
http://www.skolverket.se/sb/d/618 Hämtat 2009-05-20, finns utskrivet hos författarna.

”personal”. *www.uu.se*
http://www.nordiska.uu.se/natprov/personal Hämtat 2009-06-09, finns utskrivet hos författarna

”prov och bedömning”. *www.skolverket.se*
http://www.skolverket.se/sb/d/261 Hämtat 2009-05-20, finns utskrivet hos författarna.

Bilaga 1.

Lärarenkätens frågor

1. **I vilken grad anser du att provet påverkar arbetet i följande avseenden:**

    a. Planering under året
    b. Kursinnehållet
    c. Arbetssättet
    d. Valet av läromedel
    e. Hur du utformar dina egna prov

2. **På vilket sätt förbereder du dina elever särskilt inför nationella proven?**

3. **Provet är krångligt att hantera.**

4. **Provet är för tidskrävande att hantera.**

5. **Hur ser du på de olika delarna av provet?**

    a. Alla delar är lika viktiga
    b. Är någon del svårare att bedöma än någon annan och i så fall vilken
    c. Är någon del svårare för eleverna och i så fall vilken?

6. **De nationella proven är avsedda att fylla flera syften. I vilken grad anser du att proven uppfyller följande syften?**

    a. Som stöd i bedömningen av om eleverna har uppnått de uppställda målen i kursplanen
    b. Som stöd för en likvärdig bedömning och rättvis betygssättning

7. **I vilken grad stämmer kunskaperna som bedöms i det nationella provet överens med kursplanen och betygskriterierna?**

8. **Hur viktigt är det nationella provet i förhållande till andra prov vid betygssättning?**

9. **Hur viktigt är det nationella provet i förhållande till andra bedömningsgrunder vid betygssättning (inlämningsuppgifter, muntlig presentation, grupparbeten etc.)?**

10. **I vilken grad stämmer dina elevers provresultat överens med din egen bedömning av deras kunskapsnivå?**

11. **Om en elevs resultat på nationella provet avviker från vad du preliminärt har satt för betyg på eleven, hur troligt är det då att du ändrar betyget?**

    a. Att du höjer betyget efter bättre provresultat
    b. Att du sänker betyget efter sämre provresultat

12. Samverkar man på din skola om de nationella inom följande områden?

a. Provresultaten diskuteras med rektor/skolledning
b. Vi har gemensamma bedömningsseminarier
c. Vi bedömer/rättar varandras prov
d. Provresultaten diskuteras inom ämnesgruppen
e. Vi diskuterar genomförandet av proven

13. Central rättning av nationella prov skulle underlätta den likvärdiga bedömningen

14. Tror du att det nationella provet slår olika för flickor och pojkar?

15. Tror du någon särskild provdel passar bättre för flickor eller pojkar, i så fall vilken?

16. Hur beskriver du klassens reaktioner inför provet?

a. Motivationen att göra sitt bästa på proven finns hos…
b. Stress och ängslan inför proven märks hos…

17. Hur ofta möter du följande elevreaktioner?

a. Missnöje över provens innehåll
b. Missnöje om hur proven bedöms
c. Positiva reaktioner om resultaten
d. Kommentarer om avvikelse från den normala undervisningen

18. Anser du att de nationella proven även fortsättningsvis bör vara obligatoriska?

19. Fyller det nationella provet en viktig funktion?

20. Skolans uppdrag skulle fungera lika bra utan de nationella proven

21. a. Anser du att det är positivt att de nationella proven äger rum den sista terminen i år 9?

b. Varför?

22. Övriga synpunkter

Bilaga 2.

Elevenkätens frågor

1. Är du en pojke eller en flicka?

2. I vilken grad anpassade din lärare undervisningen inför det nationella provet?

a. Läraren tog upp det som han/hon trodde skulle komma med på provet
b. Vi fick arbeta med uppgifter av liknande slag som provet innehöll
c. Läraren informerade om sättet att bedöma proven och betygskriterier
d. Läraren har låtit oss arbeta med tidigare givna nationella prov

3. Hur länge anser du att förberedelserna inför det nationella provet har pågått?

4. Lärarens inställning till provet påverkar mig som elev.

5. I vilken grad tror du att det nationella provet bidrar till….

a. Bidrar till rättvisa betyg på din skola
b. Bidrar till rättvisa betyg mellan olika skolor

6. Hur viktigt tycker du att det nationella provet är för ditt betyg?

7. Tror du att det nationella provets innehåll och utformning gör att det är olika svårt för flickor och pojkar att få ett bra resultat?

8. Hur reagerar du själv inför det nationella provet?

a. I vilken grad är du motiverad att göra ditt bästa på provet?
b. I vilken grad är du stressad och ängslig inför provet?

9. Det är viktigare att det går bra på det nationella provet än på andra prov.

10. Hur ser du på de olika delarna av provet?

a. Alla delar är lika viktiga
b. Är någon del svårare än någon annan och i så fall vilken?

11. Jag tycker att det nationella provet var svårare än andra prov.

12. Det kändes meningsfullt att göra provet.

13. Har det nationella provet hjälpt dig att se…

a. Vad du kan
b. Vad du behöver jobba mer med

14a. Vad tycker du om att det finns nationella prov?

b. Varför?

15. Här kan du skriva egna kommentarer om du vill.

Bilaga 3

HÖGSKOLAN
Dalarna

Till målsmän för elever i årskurs 9.

Varje vårtermin i årskurs 9 genomförs nationella prov i ett flertal ämnen, bl. a svenska. Proven genomförs över hela landet och ser lika ut för alla elever. I svenska testas elevernas kunskaper i tre delar: läsförståelse, uppsats och en muntlig del. Det nationella provet syftar bl.a. till att stödja en likvärdig och rättvis bedömning samt för att se i vilken utsträckning eleverna når kunskapsmålen.

Vi vill i vårt examensarbete inom lärarutbildningen på Högskolan Dalarna genomföra en enkätstudie där vi frågar elever och lärare i årskurs 9, som nyss har gjort proven i svenska, hur de uppfattar detta arbetsmoment. Syftet med vår studie är bl.a. att undersöka elevers och lärares attityder och föreställningar till de nationella proven. Frågorna kommer att besvaras anonymt och deltagandet är frivilligt. Enkäten kommer att ta ca 15 minuter att besvara och det sker under lektionstid. Eleverna kan när som helst avbryta sitt deltagande utan närmare motivering. Resultatet av undersökningen kommer att redovisas som en del i en uppsats vid Högskolan Dalarna.

För att vi ska kunna genomföra undersökningen behöver vi målsmans/vårdnadshavares medgivande.

Tack på förhand!

Ulrica Andersson	Sofia Eriksson	Edmund Knutas
h04ulran@du.se	h04sofer@du.se	ekn@du.se
070-757 61 99	070-224 07 78	023-77 82 22

- ☐ Ja mitt barn får delta i undersökningen
- ☐ Nej mitt barn får ej delta i undersökningen

_____ _____

Elevens namn Målsmans underskrift

Lämnas till din svensklärare senast den 23 april 2009